

Produktywność „wioski kosmicznej” dla rozwoju AI: ramy naukowe, mechaniki badawcze i modele ekonomiczne wytwarzania danych

Abstrakt i teza pracy

Celem niniejszego opracowania jest zbudowanie rygorystycznych podstaw pod publikację naukową, która **definiuje mierzalną produktywność wioski kosmicznej (space village)** w przyspieszaniu rozwoju sztucznej inteligencji — rozumianej nie jako abstrakcyjny algorytm, lecz jako **system społeczno-techniczny** sprzężony z życiem wspólnoty w ekstremalnym środowisku lotu kosmicznego. Oś analizy stanowi gospodarczo-naukowy problem: **jakie produkty danych (data products) i artefakty badawcze powstają w społeczności orbitalnej oraz jakie mechaniki ich wytwarzania generują „wartość dodaną” dla produkcji AI** (uczenia, walidacji, certyfikacji, eksploatacji i iteracyjnego ulepszania modeli). ¹

Teza robocza (wymagająca empirycznej weryfikacji): **wioska kosmiczna staje się „fabryką danych o wysokiej gęstości operacyjnej”** — wyjątkową, ponieważ wymusza autonomię, odporność, formalizację procedur, intensywne monitorowanie bezpieczeństwa i zdrowia oraz ciągłe zarządzanie zasobami w środowisku ograniczeń (energia, łączność, ryzyko). W efekcie powstają dane i artefakty szczególnie wartościowe dla AI: wielomodalne, długookresowe, z bogatymi metadanymi, silnie powiązane z konsekwencjami decyzji (safety-critical). ²

Drugą tezę (socjo-techniczny wymiar „AI-współtworzonej społeczności”): aby AI było realnym „współuczestnikiem” rozwoju cywilizacyjnego w misjach międzyplanetarnych, musi zostać zaprojektowane jako **instytucja i infrastruktura wspólnoty**, a nie wyłącznie narzędzie — co wymaga mierzalnego zarządzania zaufaniem, odpowiedzialnością, przejrzystością i prawami do danych. ³

Definicje, zakres i mapowanie „wioski kosmicznej” jako systemu wytwarzania danych

Operacyjna definicja wioski kosmicznej

W tym raporcie „wioska kosmiczna” oznacza **trwale (lub półtrwale) zamieszkały, wielofunkcyjny ekosystem orbitalny lub pozaziemski**, który integruje: (i) podtrzymanie życia (ECLSS), (ii) logistykę i gospodarkę zasobami, (iii) pracę naukową i produkcję, (iv) systemy mobilności/robotyki, (v) instytucje wspólnotowe (normy, role, rozwiązywanie konfliktów) oraz (vi) warstwy cyfrowe i AI. Źródłowym punktem odniesienia dla „wioski” jest dzisiejsza `Entity["point_of_interest","International Space Station","earth orbit station"]` jako nieprzerwanie zamieszkane laboratorium mikrogravitacji oraz jej planowani następcy w ramach komercjalizacji LEO. ⁴

Ponieważ pełnoskalowe osady (np. wielotysięczne habitaty z grawitacją sztuczną) pozostają w dużej mierze koncepcyjne, w praktyce badawczej kluczowe są **„wioski-prototypy”**: ISS oraz planowane komercyjne stacje, a także wysokiej wierności analogi naziemne (HERA/HI-SEAS/Concordia/Mars500), które rekonstruują ograniczenia izolacji, opóźnień łączności i pracy zespołowej. ⁵

Ograniczenia lotu kosmicznego, które determinują mechanikę danych

Z perspektywy „produktywności dla AI” najbardziej nośne ograniczenia są zbieżne z hazardami długotrwałych misji załogowych identyfikowanymi przez `["entity": "organization", "NASA", "us space agency"]`: promieniowanie, izolacja i zamknięcie, dystans od Ziemi (opóźnienia i przerwy łączności), zmienione pola grawitacyjne oraz środowiska wrogie/zamknięte (mikrobiom, hałas, kontrola atmosfery).

6

Z punktu widzenia danych dla AI oznacza to, że decyzje i zachowania w wiosce kosmicznej są nie tylko „rejestrualne”, ale też **silnie uwarunkowane kosztem i ryzykiem**, co sprzyja tworzeniu danych o wysokiej wartości informacyjnej (np. rzadkie zdarzenia, anomalie, reakcje na awarie, adaptacja zespołu do opóźnień).

7

Przestrzeń wizualna dla koncepcji habitatów

Powyższe typologie (habitat rotacyjny, cylinder, współczesna stacja modułowa, komercyjna stacja LEO) obrazują przesunięcie od „architektury-infrastruktury” ku „architekturze-usłudze”: nowy model zakłada platformę do badań, usług i gospodarki orbitalnej, gdzie dane i automatyzacja stają się kluczową warstwą wartości.

8

Przegląd literatury i raportów: wioski kosmiczne, loty kosmiczne i interakcje AI-wspólnota

Ekonomia i instytucjonalizacja platform orbitalnych

Analizy audytowe kosztów utrzymania ISS pokazują, że mówimy o porządku **kilku miliardów USD rocznie** na operacje, utrzymanie, badania oraz transport załóg i ładunków (zależnie od metodologii ujmowania kosztów).

9

Ta skala kosztowa jest fundamentalna dla ekonomii „data mining” w kosmosie: wartość danych musi być rozpatrywana względem wysokiego CAPEX/OPEX oraz kosztu ryzyka (awarie, MMOD, ograniczona redundancja transportu).

10

Transformacja w kierunku komercyjnych destynacji LEO jest formalnie wspierana przez programy stymulujące nowe stacje i rynek usług na orbicie.

11

Przykładowo, w dokumentach o komercyjnych stacjach wskazuje się projektowanie przestrzeni pod mieszany profil użytkowników (załoga profesjonalna, astronauta narodowi, użytkownicy komercyjni) oraz cele przejścia do zakupów usług stacyjnych przez agencję.

12

Analogowe „wioski” naziemne jako laboratoria społeczno-techniczne

Zanim powstaną duże osady kosmiczne, kluczowym zasobem naukowym są analogi izolacji i misji: (i) analogi NASA takie jak HERA, (ii) długotrwałe habitaty analogowe (HI-SEAS), (iii) stacje polarne (Concordia) oraz (iv) eksperymenty wielomiesięczne (Mars500).

13

`["entity": "point_of_interest", "HERA", "nasa analog habitat houston"]` jest szczególnie istotna metodologicznie, bo wprost oferuje: symulowane opóźnienia komunikacyjne do 20 min w jedną stronę, symulacje AOS/LOS, stały monitoring wideo (bezpieczeństwo i zgodność), zdalny dostęp do danych badawczych i infrastrukturę zbierania próbek biologicznych — czyli mechaniki, które wprost „produkują” dane o zachowaniach i współpracy w warunkach zbliżonych do eksploracji.

14

Wyniki i przeglądy badań z analogów pokazują, że izolacja, ograniczenia zasobów i opóźnienia komunikacyjne są krytycznymi czynnikami dla dynamiki zespołu i adaptacji psychofizjologicznej, co stanowi bezpośrednie uzasadnienie traktowania „wioski kosmicznej” jako obiektu badań społeczno-technicznych. ¹⁵

AI w środowisku stacji: asystenci, robotyka, autonomia i łączność

W praktyce orbitalnej AI materializuje się jako: (a) autonomiczne systemy planowania/operacji, (b) roboty wizyjne i interakcje człowiek–robot, (c) asystenci konwersacyjni/proceduralni, (d) przetwarzanie danych „na krawędzi” (edge), redukcja kosztów łączności i wspomaganie decyzji. ¹⁶

1) **Asystenci społeczno-operacyjni.** System „Entity”[„organization”, „CIMON”, „iss ai assistant robot”] jest demonstratorem interakcji człowiek–maszyna na ISS: prezentuje i objaśnia instrukcje, wspiera dokumentowanie i inwentaryzację, ma elementy nawigacji autonomicznej i funkcje związane z interakcją. ¹⁷

2) **Robotyka w kabinie i dane dla AI nawigacji.** Systemy takie jak „Entity”[„organization”, „Astrobee”, „nasa free-flying robot”] są projektowane po to, by redukować czas załogi na rutynę (inwentaryzacja, dokumentacja eksperymentów) i jednocześnie stanowić platformę badawczą dla robotyki w mikrograwitacji. ¹⁸ Szczególnie cenne są publiczne, dobrze opisane zbiory danych z robotów w kabinie (obrazy + IMU + procedury generowania pseudoprawdy), które zasilają badania nad VIO/SLAM w warunkach stacji. ¹⁹

3) **HRI i humanoidy.** „Entity”[„organization”, „Robonaut 2”, „humanoid robot iss”] był projektowany jako humanoidalny robot współdziałający z ludźmi i narzędziami w środowisku stacji, co ma implikacje dla przyszłej pracy w habitatów i infrastruktury. ²⁰

4) **Łączność i architektura danych.** Dla danych i procesów uczenia AI kluczowe jest, że łączność kosmiczna ma opóźnienia i przerwy, co wspiera potrzebę DTN (store-and-forward) jako fundamentu sieci międzyplanetarnej. ²¹ Ponadto istnieją konkretne parametry infrastruktury ISS: w materiałach technicznych wskazywana jest przepustowość Ku-band rzędu ~500 Mbps downlink i ~20 Mbps uplink (dla wszystkich danych), a w kontekście demonstracji wysokoprzepływowego DTN oraz łączności optycznej (ILLUMA-T) pojawiają się wartości do ok. 1–1.25 Gbps downlink i wydłużone RTT. ²²

Reżimy danych: repozytoria, standaryzacja i etyka

Z ekonomiczno-procesowego punktu widzenia „produkty danych” to nie surowe logi, lecz zestandaryzowane artefakty z metadanymi, przetworzeniem i warstwą governance. Dokładnie w tę stronę idą archiwa danych biologiczno-medycznych i behawioralnych: NASA Life Sciences Data Archive (LSDA) zawiera zanonimizowane dane badań człowieka z lotów kosmicznych i analogów, a Open Science Data Repository (OSDR) integruje wielomodalne dane (omics, fenotypy, zachowania, bioobrazowanie, telemetria środowiskowa) wraz z workflow i narzędziami wizualizacji, podkreślając ponowne użycia w meta-analizach i podejściach AI/ML. ²³

Na poziomie normatywnym pojawia się rosnąca literatura o specyfice „space data ethics” oraz o dual-use danych kosmicznych; wskazuje się, że klasyczne zasady etyki danych (np. minimalizacja danych) mogą wchodzić w napięcie z potrzebą maksymalizacji zbioru danych dla nauki i bezpieczeństwa. ²⁴ W kontekście AI w przestrzeni kosmicznej literatura prawa kosmicznego i governance podnosi kwestie odpowiedzialności, przejrzystości i kontroli człowieka (human-in/on/out-of-the-loop) dla autonomicznych obiektów i systemów decyzyjnych. ²⁵

Typologia produktów danych i artefaktów tworzących wartość dla AI w wiosce kosmicznej

„Wartość dodana” dla AI: definicja operacyjna

Wartość danych dla AI nie jest równa ich objętości. Literatura o skalowaniu modeli pokazuje, że jakość danych i dopasowanie budżetów (dane-model-compute) determinują przyrosty jakości modelu, a zwroty z dodatkowych danych mogą mieć charakter potęgowy i wykazywać malejące korzyści zależnie od reżimu skalowania. ²⁶ Jednocześnie istnieją metody wyceny wkładu danych (np. Shapley dla danych), które formalizują „kto i co” wnosi do jakości predykcji. ²⁷

W tym raporcie „wartość dodana” produktu danych dla AI oznacza: **mierzalny wkład w poprawę lub certyfikowalność systemu AI** w zadaniach istotnych dla misji (autonomia, bezpieczeństwo, zdrowie, logistyka, współpraca), przy uwzględnieniu kosztów wytworzenia, ryzyk i ograniczeń łączności. ²⁸

Klasyfikacja produktów danych w wiosce kosmicznej

Poniższa typologia jest zaprojektowana pod konstrukcję naukowego artykułu: rozróżnia „surowe strumienie” od „produktów” (z metadanymi, walidacją i kontekstem operacyjnym), aby umożliwić modelowanie ekonomiczne i projekt eksperymentów.

Tabela typów produktów danych i artefaktów AI

Klasa produktu danych	Przykłady i kanały pozyskania	„Wartość dodana” dla AI	Typowe ryzyka i koszty	Warstwa governance / metadane (wymagana)
Dane operacyjne stacji i procedur	logi procedur, telemetria systemów, historia awarii i obejść, timeline’y misji, decyzje operacyjne	uczenie modeli planowania, detekcji anomalii, rekomendacji procedur; trening modeli wyjaśnialnych i „decision logs”	wysokie koszty operacji stacji; ryzyko ujawnienia wrażliwych informacji o bezpieczeństwie	ściśła ontologia procedur, wersjonowanie, „event semantics”; logi decyzji autonomii i operatorów ²⁹
Dane łączności i sieci	profile AOS/LOS, opóźnienia, przepustowości, błędy transmisji; bundling DTN	projektowanie AI do predykcji łączności, kompresji semantycznej, sterowania telemetrią i priorytetyzacją	ograniczona łączność i koszt transmisji; konieczność edge computing	specyfikacja ścieżek, „contact plan”, metryki QoS; jawne ograniczenia łącza ³⁰

Klasa produktu danych	Przykłady i kanały pozyskania	„Wartość dodana” dla AI	Typowe ryzyka i koszty	Warstwa governance / metadane (wymagana)
Dane biomechaniczne i medyczne	standardowe pomiary fizjologiczne, krew/ biomarkery, dane długookresowe i analogowe (np. bedrest)	modele predykcji ryzyk zdrowotnych, personalizacji obciążeń, wykrywania stanów krytycznych; dane wielomodalne do fuzji	etyka i prywatność; koszty sprzętu i czasu załogi; ograniczenia prób biologicznych	anonimizacja, zgody, protokoły; bogate metadane misji/środowiska; standardy archiwizacji (LSDA/ OSDR) ³¹
Dane behawioralne i zespołowe	ankiety, testy poznawcze, aktografia/sen, interakcje z MCC, konflikty i koordynacja	modele wspomaganie zespołu, wykrywania spadku sprawności, projektowania „countermeasures”; AI jako mediator	ryzyko efektu obserwatora; wrażliwość danych; koszt długich kampanii	jawne definicje zmiennych, prognozy polityki; etyka monitoringu w środowisku zamkniętym ³²
Dane robotyki i HRI	wideo/IMU/ pozycjonowanie robotów, logi interakcji, zadania inwentaryzacji/ inspekcji	trening percepcji i nawigacji w mikrograwitacji; benchmarki; transfer do autonomicznych operacji	koszt rozwijania platform i utrzymania; brak klasycznych „ground truth” → koszty rekonstrukcji	opis sensorów, synchronizacja, pipeline pseudoprawdy; scenariusze z zakłóceniami (oświetlenie, zasłonięcia) ³³
Dane ECLSS i ekosystemu zamkniętego	parametry atmosfery, wody, mikrobiom, odpady; stabilność pętli regeneracyjnych	modele sterowania i predykcji awarii; optymalizacja zużycia zasobów; autonomiczne utrzymanie „żywego” systemu	koszty energii i niezawodności; wysokie wymagania bezpieczeństwa	bilanse masy/ energii, definicja „loop closure”; modele i walidacja stabilności ³⁴
Artefakty „AI-in-the-loop”	decyzje AI + uzasadnienie, interwencje człowieka, przypadki błędów/ overtrust/ undertrust	rozwój AI odpornej na błędy, kalibracja zaufania, projektowanie interfejsów wyjaśniających	realny koszt błędnej decyzji; wymóg certyfikacji	logi odpowiedzialności, ślady audytowe; definicje ról (human-on-the-loop) ³⁵

Kluczowa obserwacja ekonomiczna

W warunkach kosmicznych **najdroższe nie jest „zbieranie danych” jako takie, lecz ich wiarygodne uziemienie w prawdzie operacyjnej** (kontekst, metadane, synchronizacja, wersjonowanie procedur, etyka, bezpieczeństwo) — dokładnie to, co repozytoria OSDR/LSDA akcentują jako warunek ponownego użycia danych i jakości badań. ³⁶

Mechaniki badawcze: jak wioska kosmiczna „produkuje” dane o wartości dla AI

Architektura procesu badawczego jako łańcuch wartości

Mechanika wytwarzania „artefaktów wartościowych dla AI” powinna być opisana jak proces przemysłowy: od zdarzeń i sensorów, przez kurację i metadane, do walidacji i wdrożenia modeli. W wiosce kosmicznej proces jest wymuszony przez ograniczenia łączności i wymogi bezpieczeństwa: rośnie rola edge AI, kompresji semantycznej, DTN oraz narzędzi do rekonstrukcji decyzji autonomii po stronie naziemnej. ³⁷

Rysunek: pętla kooprodukcji danych i AI w wiosce kosmicznej

flowchart LR

```
A[Życie i operacje wioski\nprocedury, praca, konflikty, zdrowie] --> B[Instrumentacja\nsensory, logi, wideo, telemetria]
B --> C[Walidacja i kuracja danych\nmetadane, anonimizacja, wersjonowanie]
C --> D[Produkty danych\nzbiory wielomodalne, benchmarki, ślady audytowe]
D --> E[Uczenie i ocena AI\nedge + ground, testy, certyfikacja]
E --> F[Wdrożenie AI w społeczności\nasystent, robotyka, sterowanie ECLSS]
F --> A

G[Ograniczenia misji\nłączność, energia, ryzyko] -.wymusza.-> B
G -.wymusza.-> E
H[Governance\nprawo do danych, etyka, role] -.warunkuje.-> C
H -.warunkuje.-> F
```

Rysunek formalizuje „AI-współtworzoną społeczność” jako układ sprzężeń zwrotnych, gdzie AI wpływa na zachowania i procedury, a te z kolei generują kolejną iterację danych. Takie ujęcie jest spójne z praktyką badań analogowych (monitoring, procedury, opóźnienia komunikacji), a także z ideą DTN jako infrastruktury „internetu układu słonecznego” i potrzebą nowych narzędzi operacyjnych przy rosnącej autonomii. ³⁸

Mechaniki tworzenia danych „najcenniejszych” dla AI

Największą wartość dla rozwoju AI (w sensie generalizacji, odporności i bezpieczeństwa) mają mechaniki, które generują:

1) **Dane z konsekwencją**: decyzje, które mają koszt/ryzyko (np. alokacja energii, reakcja na awarię). W praktyce autonomii misji potrzebne są narzędzia do „wyjaśniania, co AI zrobiło” oraz do rekonstrukcji kontekstu w downlinku. ³⁹

2) **Dane z ograniczeniem łączności i opóźnieniem:** wymuszają one strategie store-and-forward, priorytetyzacji i przetwarzania lokalnego; w takich warunkach opłaca się uczyć modele, które potrafią streszczać, kompresować i selekcjonować dane „po znaczeniu”. ⁴⁰

3) **Dane wielomodalne i długookresowe:** zdrowie i zachowanie człowieka w izolacji wymaga łączenia strumieni (fizjologia, sen, zadania poznawcze, interakcje), co jest fundamentalne dla AI w medycynie eksploracyjnej. Repozytoria danych life sciences podkreślają rolę standardów, FAIR i integracji metadanych środowiskowych (np. promieniowanie). ⁴¹

4) **Dane z „trudnych domen percepcji”:** robotyka w kabinie (oświetlenie, occlusions, zmienność układu) generuje scenariusze, które są rzadkie na Ziemi; przykładem są zestawy danych z Astrobees wraz z pipeline’ami pseudoprawdy. ⁴²

5) **Dane instytucjonalne:** reguły, spory, uzgodnienia, obciążenia pracą, rola asystentów i autonomii. To rzeń „AI jako instytucji”: bez mierzenia zaufania i kalibracji zależności (overtrust/undertrust) nie ma trwałej integracji AI w społeczności. ⁴³

Modele ekonomiczne „data mining” w wiosce kosmicznej i miary produktywności AI

Kontekst pomiaru: od gospodarki kosmicznej do gospodarki danych

Metodologicznie warto osadzić wioskę kosmiczną w ramach gospodarki kosmicznej, gdzie rozróżnia się segment upstream (produkcja i wynoszenie), downstream (usługi i wykorzystanie sygnałów/danych) oraz aktywności space-derived. ⁴⁴ Wioska kosmiczna jest hybrydą: jest upstream (infrastruktura i wynoszenie), ale generuje też downstream (produkty danych i usługi naukowe), a dla AI tworzy dodatkowo warstwę „space-derived” (transfer technologii, algorytmy, standardy bezpieczeństwa). ⁴⁵

Z perspektywy europejskiej i polskiej (warstwa „core topics” badań i strategii), dokumenty wskazują rosnącą rolę gospodarki kosmicznej w cyfryzacji i rozwoju technologii oraz potrzebę budowy kompetencji i segmentu naziemnego. ⁴⁶

Funkcja produkcji AI: jak dane przekładają się na postęp modelu

W badaniach nad skalowaniem uczenia modeli (szczególnie dużych modeli) wykazano zależności typu potęgowego między jakością (np. loss) a skalą modelu, danych i compute; równocześnie prace o compute-optimal training wskazują, że niedobór danych przy dużej skali modeli prowadzi do nieoptymalności. ⁴⁷ To pozwala zaproponować „funkcję wartości danych” dla wioski kosmicznej, nie wprost w tokenach, ale jako:

- **marginalny przyrost jakości modelu** na zadaniu misji (np. skrócenie czasu reakcji na awarię, spadek liczby błędów procedur),
- oraz **marginalny spadek ryzyka** (safety) poprzez lepsze wykrywanie anomalii i lepszą współpracę człowiek-AI. ⁴⁸

Dodatkowo, techniki wyceny danych (Data Shapley) oferują formalny sposób przypisania wartości wkładowi danych w poprawę predykcji, co można zaadaptować jako mechanizm „wewnętrznych rozliczeń” w ekonomii danych wioski kosmicznej. ²⁷

Definicja indeksu produktywności wioski kosmicznej dla AI

Proponowana miara (do formalizacji w artykule):

$$SV-AIP = \frac{\Delta U(\theta \mid \mathcal{D}_{SV})}{C_{total}(\mathcal{D}_{SV})}$$

gdzie:

- ΔU = przyrost użyteczności/zdolności modelu θ dzięki danym z wioski \mathcal{D}_{SV} (np. poprawa metryk w benchmarkach robotyki, spadek błędów proceduralnych, lepsza predykcja ryzyk zdrowotnych),
- C_{total} = pełny koszt pozyskania i „utowarowienia” produktu danych, obejmujący: koszt infrastruktury, czas załogi, energia/łączność, anonimizacja i compliance, utrzymanie jakości, oraz koszt ryzyka i utraconych korzyści (trade-off z inną aktywnością stacji). ⁴⁹

Ta formuła jest celowo ogólna: umożliwia porównywanie **różnych prototypów** (analogi naziemne vs LEO stacji) i **różnych modeli biznesowych** (open science vs licencjonowanie vs federated learning).

Tabela porównawcza modeli ekonomicznych „data mining” w prototypach poniżej progu startupowego

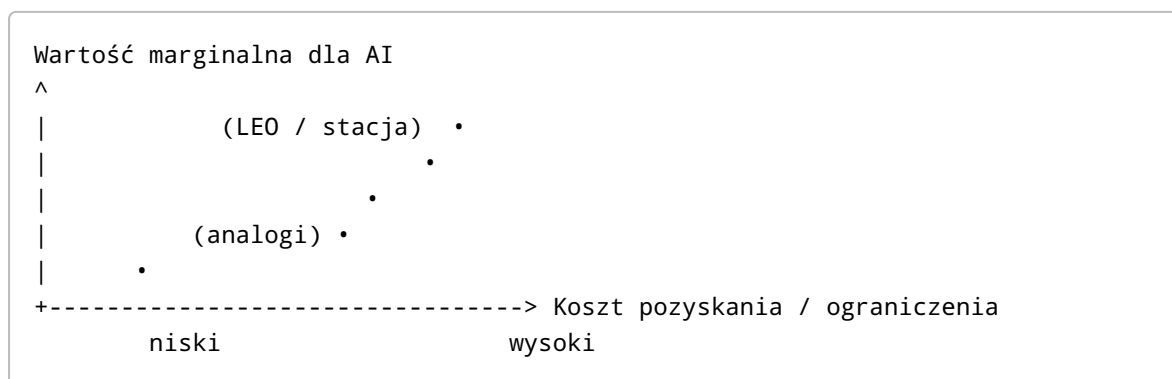
Poniżej zestawiono modele, które można traktować jako „kandydatów” do rozdziału ekonomicznego pracy naukowej.

Model ekonomiczny	Jednostka sprzedaży / wartości	Mechanizm tworzenia wartości dodanej danych	Zalety w fazie prototypu (pre-startup)	Wady / ryzyka	Najbardziej kompatybilne techniki AI
Model open science + granty	publikacje, cytowania, dowody TRL/ DPRL; finansowanie publiczne	standaryzowane zbiory danych (FAIR), ponowne użycia i meta-analizy w repozytoriach	obniża bariery wejścia; maksymalizuje wpływ naukowy; dostęp do infrastruktury danych (OSDR/ LSDA)	ograniczona monetyzacja; ryzyko ujawnienia dual-use; koszt compliance i kuracji	benchmarki, modele predycyjne zdrowia, robotyka; uczenie z otwartych zbiorów ⁵⁰
„Data cooperative” wioski (spółdzielnia danych)	licencje danych / modeli; „udział” członków w korzyściach	wycena wkładu danych (np. Shapley), kontrakty na użycie danych; wspólnotowa zgoda	buduje motywację do jakości danych; formalizuje prawa i odpowiedzialność; skaluje się z liczbą członków	trudne prawnie/etycznie (dane zdrowotne); ryzyko konfliktów o prywatność	Data Shapley do rozliczeń; federated learning przy danych wrażliwych ⁵¹

Model ekonomiczny	Jednostka sprzedaży / wartości	Mechanizm tworzenia wartości dodanej danych	Zalety w fazie prototypu (pre-startup)	Wady / ryzyka	Najbardziej kompatybilne techniki AI
Platforma „experiment-as-a-service”	sloty eksperymentalne + pakiet danych (z metadanymi)	ustandaryzowane protokoły, automatyczna instrumentacja i telemetria, gotowe pipeline’y danych	zgodne z komercjalizacją LEO i miksowaniem użytkowników; możliwe szybkie MVP	wymaga silnej infrastruktury operacyjnej; konflikt priorytetów na stacji	edge AI do selekcji danych; modele planowania i harmonogramowania ⁵²
Model „AI-ops” (pionowa integracja)	redukcja kosztu operacji i ryzyka; sprzedaż usług niezawodności/autonomii	AI uczy się na danych z własnych systemów (ECLSS, robotyka, logistyka) i obniża OPEX	bezpośrednie sprzężenie wartości z kosztami stacji; najlepszy dla safety-critical	ryzyko vendor lock-in; trudniej udostępniać dane	wykrywanie anomalii, planowanie, predyktcyjne utrzymanie, autonomny ops ⁵³
Model „federated/edge learning”	aktualizacje modeli; prywatne uczenie na stacji	dane zostają lokalnie; przesyłane są tylko gradienty/aktualizacje	minimalizuje koszty i ryzyka przesyłu danych; zgodne z ograniczeniami łączności	trudność walidacji i „ground truth”; koszty obliczeń na pokładzie	federated learning (model averaging), kompresja aktualizacji ⁵⁴

Szkic „wykresu” zależności koszt-wierność-wartość (frontier eksperymentalny)

Poniższy wykres koncepcyjny (do formalnego opracowania w artykule) wyraża intuicję, że **analogi naziemne** są tanie i skalowalne populacyjnie, ale mają ograniczoną wierność biologiczną i operacyjną; natomiast dane z LEO są „rzadkie i drogie”, lecz mogą mieć wysoką wartość marginalną dla AI w zadaniach misji.

Parametry łączności (DTN, Ku-band, łączność optyczna) mogą przesuwac krzywą w dół kosztu transmisji, ale jednocześnie przenoszą ciężar na edge computing i automatyczną selekcję danych. ⁵⁵

Projekt programu badawczego: protokoły eksperymentalne dla AI-wspólnoty w wiosce kosmicznej

Drabina eksperymentalna: od pre-startup do wioski orbitalnej

Rygorystyczny program badań powinien być stopniowalny („ladder of fidelity”):

- **Faza analogowa (Earth ICE analogs):** szybkie iteracje protokołów i instrumentacji, większe N badanych, testy governance danych; przykładowo HERA dostarcza kontrolowane opóźnienia i monitoring oraz bezpieczny zdalny dostęp do danych. ¹⁴
- **Faza LEO (wioska-prototyp):** walidacja w mikrogravitacji, robotyka w kabinie, rzeczywiste ograniczenia operacyjne; tło kosztowe ISS jest bardzo wysokie, co wymusza precyzyjny rachunek wartości danych. ⁵⁶
- **Faza komercyjnych stacji:** mieszany profil użytkowników i gospodarka usług; idealne środowisko do testów „AI jako instytucji” (asystenci, automatyzacja, rozliczenia danych) przy większej elastyczności biznesowej. ⁵⁷
- **Faza eksploracyjna (cislunar / Mars-class):** największe opóźnienia i brak wsparcia naziemnego → maksymalizacja autonomii, odporności i zdolności do samoorganizacji. ⁵⁸

Protokół „AI-co-created community”: minimalny zestaw hipotez i zmiennych

Na podstawie literatury o zaufaniu do AI wskazuje się, że kluczowe jest „appropriate trust” i kalibracja polegania na systemie; w izolacji i misjach poza LEO zasoby wsparcia behawioralnego są ograniczone, co czyni AI potencjalnym „bufferem” i „wzmocniaczem” zdolności zespołu — ale tylko przy poprawnym ukształtowaniu relacji zaufania i odpowiedzialności. ⁴³

W badaniu należy rozróżnić role AI: - AI jako **asystent proceduralny i poznawczy** (np. CIMON: instrukcje, dokumentacja, inwentaryzacja). ⁵⁹

- AI jako **agent autonomii operacyjnej** (planowanie/zarządzanie awariami; potrzeba narzędzi uplink/ downlink do intencji i wyjaśnień autonomii). ⁶⁰

- AI jako **uczestnik instytucji** (moderacja konfliktów, alokacja zasobów, egzekwowanie reguł). Tu ryzyko normatywne i prawne rośnie. ⁶¹

Tabela porównania projektów eksperymentalnych (wymiar społeczny, AI i dane)

Projekt eksperymentalny	Środowisko i wierność	Manipulacja / czynniki	Kluczowe miary wynikowe	Główne produkty danych	Cel „wartości dodanej” dla AI
Opóźnienie i autonomia decyzji	analog typu HERA	opóźnienie 0/5/20 min; AOS/LOS; stopień autonomii AI	błędy proceduralne, obciążenie, czas reakcji, stabilność harmonogramu	logi interakcji, timeline, voice/text, logi AI decyzji	modele autonomii ops i narzędzia wyjaśnień decyzji w warunkach opóźnień ⁶²

Projekt eksperymentalny	Środowisko i wierność	Manipulacja / czynniki	Kluczowe miary wynikowe	Główne produkty danych	Cel „wartości dodanej” dla AI
AI jako mediator zespołu	analog (HI-SEAS / polar)	interwencje AI: rekomendacje komunikacyjne, wykrywanie konfliktów	kohezja, jakość współpracy, wskaźniki stresu	dane behawioralne + komunikacja + ankiety	modele do wsparcia zespołów w izolacji, testy zaufania do AI ⁶³
Robotyka in-cabin i mapa stacji	LEO (ISS / stacja komercyjna)	tryb pracy robota: teleop vs autonomia; scenariusze zakłóceń	sukces misji robota, dokładność lokalizacji, czas załogi	wideo/IMU/ logi; benchmarki; pseudoprawda	dane treningowe dla VIO/SLAM w mikrograwitacji i w kabinie ³³
Ekosystem zamknięty i sterowanie ECLSS	naziemna instalacja pilotowa + docelowo habitat	kontrola „loop closure”, zakłócenia, awarie komponentów	stabilność, zużycie zasobów, bezpieczeństwo	telemetria procesów, bilanse masy, parametry biologiczne	AI do predykcji awarii i sterowania ekosystemem regeneracyjnym; redukcja logistyczna ³⁴
Polityki danych i etyka w wiosce	cross-cutting (wszystkie poziomy)	modele zgód, anonimizacji, podziału korzyści	compliance, akceptacja społeczna, jakość danych	„data governance logs”, decyzje dostępu, audyty	trwały model „AI-wspólnoty” bez destrukcji zaufania i prywatności ⁶⁴

Protokół pozyskania „najlepszych danych” w fazie poniżej progu startupowego

Aby w fazie prototypowej (pre-startup) maksymalizować SV-AIP, zalecana jest strategia „najpierw tanio i szeroko, potem drogo i wąsko”:

- 1) Budowa ontologii zdarzeń i procedur** (zanim powstaną dane): bez tego nie ma produktów danych, są tylko logi. Uzasadnienie: w autonomii misji konieczne jest mapowanie intencji i wyjaśnianie decyzji. ⁶⁵
- 2) Walidacja metod pomiaru i metadanych w analogach (HERA):** dzięki monitoringowi, opóźnieniom i zdalnemu dostępowi do danych można testować governance i instrumentację przed wejściem na orbitę. ⁶⁶
- 3) Wczesne wdrożenie privacy-preserving learning:** przy sensytywnych danych człowieka federated learning oferuje architekturę zgodną z ograniczeniami przesyłu danych i prywatnością (przy zachowaniu ograniczeń walidacji). ⁶⁷
- 4) Kontrolowane generowanie danych „edge-case”:** planowanie scenariuszy awarii/zakłóceń w analogach jest tańsze niż oczekiwanie na rzadkie zdarzenia na orbicie; na orbicie priorytetem staje się rejestrowanie zdarzeń rzadkich i ich pełny kontekst. ⁶⁸

Implikacje socio-techniczne, alignment z misjami międzyplanetarnymi i szkic pełnej pracy naukowej

AI jako „instytucja” w społeczności: zaufanie, kontrola i odpowiedzialność

Badania nad „appropriate trust” pokazują, że kluczowe jest dopasowanie polegania na AI do rzeczywistej niezawodności systemu; w misjach izolowanych ryzyko overtrust/undertrust przenosi się bezpośrednio na bezpieczeństwo i dobrostan. ⁴³ W konsekwencji wioska kosmiczna wymaga „infrastruktury zaufania”: interfejsów wyjaśniających, wskaźników niepewności, śladów decyzyjnych i procedur awaryjnego przejęcia sterowania. ³⁹

W praktyce oznacza to, że **produkty danych dla AI muszą zawierać nie tylko obserwacje, ale i „dowody odpowiedzialności”**: logi decyzji, kontekst, versioning reguł oraz informację o interwencjach człowieka. Jest to spójne z postulatem etyki danych kosmicznych, gdzie podkreśla się unikalne napięcia (dual-use, własność danych, maksymalizacja zbioru vs szkody). ⁶⁹

Alignment z misjami międzyplanetarnymi: dlaczego wioska kosmiczna jest „akceleratorem AI”

W misjach Mars-class kluczowe są: autonomiczność (opóźnienia łączności), niezawodność systemów podtrzymania życia, zarządzanie zdrowiem i zachowaniem załogi oraz redukcja logistyki. ⁷⁰ Programy regeneracyjnego podtrzymania życia (np. [Entity[["organization","MELiSSA","esa life support project"]]] argumentują, że bez recyklingu wymagane byłyby dziesiątki ton zaopatrzenia dla misji załogowej, a rozwój pętli regeneracyjnych wymaga modelowania, sterowania i stabilności — co jest naturalnym polem dla AI. ⁷¹

Równolegle, przejście od „ground-in-the-loop” do „onboard autonomy” wymusza nowe narzędzia operacyjne: przekazywanie intencji, przewidywanie skutków planów, i zrozumienie decyzji podjętych na pokładzie. ⁶⁰ Wioska kosmiczna jest jedynym środowiskiem, w którym te potrzeby stają się codziennością życia społecznego i operacyjnego, a nie tylko eksperymentem.

Polska perspektywa: włączenie w program badawczy i gospodarkę danych

Dokumenty strategiczne i analityczne w Polsce wskazują na rolę technologii kosmicznych w rozwoju gospodarczym, rozwijaniu segmentu naziemnego i kompetencji oraz na skalę krajowego ekosystemu podmiotów i współpracy europejskiej. ⁴⁶ Dla proponowanego programu badawczego oznacza to praktyczny kierunek: **polskie laboratoria i firmy mogą specjalizować się w downstream „produktach danych i AI”** (metadane, workflow, bezpieczeństwo, kompresja semantyczna, federated learning, testy zaufania) jako komplementarny wkład do infrastruktury LEO i przyszłych misji. ⁷²

Proponowany szkielet pełnego artykułu naukowego

Poniżej znajduje się „outline” docelowej publikacji (do rozwinięcia w pełną pracę), zgodny z wymogiem naukowego ugruntowania, modeli ekonomicznych i protokołów eksperymentalnych:

- 1) **Wprowadzenie i problem badawczy**: definicja „produktywności AI” dla wioski kosmicznej; przegląd kosztów i ograniczeń operacyjnych. ⁷³
- 2) **Stan wiedzy**: (a) platformy LEO i komercjalizacja, (b) analogi ICE, (c) autonomia i AI w operacjach, (d) robotyka i HRI, (e) infrastruktury danych i etyka. ⁷⁴
- 3) **Teoria wartości danych dla AI**: scaling laws + data valuation (Shapley) + ograniczenia łączności

(DTN). 75

4) **Typologia produktów danych i DPRL:** definicje produktów danych (wielomodalność, metadane, audyt), mapowanie na zadania misji. 76

5) **Modele ekonomiczne:** definicja SV-AIP; porównanie modeli: open science, spółdzielnia danych, platforma EaaS, AI-ops, federated learning; analiza kosztów (czas załogi, łączność, compliance) w odniesieniu do kosztów stacji. 77

6) **Projekt eksperymentów:** drabina wierności (HERA → LEO → komercyjne stacje → deep space), protokoły pomiaru zaufania, wydajności zespołu i skuteczności AI. 78

7) **Dyskusja: AI-współtworzona społeczność jako etap rozwoju człowieka:** warunki instytucjonalne, etyka danych kosmicznych, governance AI, dual-use i bezpieczeństwo. 79

8) **Wnioski i agenda badawcza:** hipotezy falsyfikowalne, metryki sukcesu, wymagane standardy danych, plan replikacji wyników między analogami a orbitą. 80

1 36 41 49 50 76 80 <https://science.nasa.gov/biological-physical/data/osdr/>
<https://science.nasa.gov/biological-physical/data/osdr/>

2 4 6 58 68 70 <https://www.nasa.gov/hrp/hazards/>
<https://www.nasa.gov/hrp/hazards/>

3 35 43 <https://arxiv.org/pdf/2311.06305>
<https://arxiv.org/pdf/2311.06305>

5 11 12 52 57 74 <https://www.nasa.gov/humans-in-space/commercial-space/commercial-space-stations/>
<https://www.nasa.gov/humans-in-space/commercial-space/commercial-space-stations/>

7 32 <https://www.nasa.gov/directorates/esdmd/hhp/behavioral-health-risk/>
<https://www.nasa.gov/directorates/esdmd/hhp/behavioral-health-risk/>

8 <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10980796/>
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10980796/>

9 56 73 77 <https://oig.nasa.gov/docs/IG-22-005.pdf>
<https://oig.nasa.gov/docs/IG-22-005.pdf>

10 <https://oig.nasa.gov/wp-content/uploads/2024/09/ig-24-020.pdf>
<https://oig.nasa.gov/wp-content/uploads/2024/09/ig-24-020.pdf>

13 14 38 62 66 78 <https://www.nasa.gov/wp-content/uploads/2023/07/jsc-hhp-hera.pdf>
<https://www.nasa.gov/wp-content/uploads/2023/07/jsc-hhp-hera.pdf>

15 <https://www.nature.com/articles/s41526-024-00437-w>
<https://www.nature.com/articles/s41526-024-00437-w>

16 28 29 39 48 53 60 65 <https://ai.jpl.nasa.gov/public/projects/ops-for-autonomy/>
<https://ai.jpl.nasa.gov/public/projects/ops-for-autonomy/>

17 59 https://www.esa.int/ESA_Multimedia/Videos/2020/04/Luca_meets_space_cyber_assistant_Cimon
https://www.esa.int/ESA_Multimedia/Videos/2020/04/Luca_meets_space_cyber_assistant_Cimon

18 <https://www.nasa.gov/astrobee/>
<https://www.nasa.gov/astrobee/>

19 33 42 https://astrobee-iss-dataset.github.io/paper/2024_ral_astrobee.pdf
https://astrobee-iss-dataset.github.io/paper/2024_ral_astrobee.pdf

- 20 <https://ntrs.nasa.gov/api/citations/20100040493/downloads/20100040493.pdf>
<https://ntrs.nasa.gov/api/citations/20100040493/downloads/20100040493.pdf>
- 21 30 37 40 <https://www.nasa.gov/communicating-with-missions/delay-disruption-tolerant-networking/>
<https://www.nasa.gov/communicating-with-missions/delay-disruption-tolerant-networking/>
- 22 55 https://ntrs.nasa.gov/api/citations/20230010525/downloads/ISSRDC_2023_SDIL-DRAFT.pdf
https://ntrs.nasa.gov/api/citations/20230010525/downloads/ISSRDC_2023_SDIL-DRAFT.pdf
- 23 31 <https://www.nasa.gov/hrp/nlsp/>
<https://www.nasa.gov/hrp/nlsp/>
- 24 61 64 69 79 <https://www.nasa.gov/wp-content/uploads/2024/02/white-paper-space-data-ethics-2023-12-01-final-002.pdf?emrc=65d8fcfdca26>
<https://www.nasa.gov/wp-content/uploads/2024/02/white-paper-space-data-ethics-2023-12-01-final-002.pdf?emrc=65d8fcfdca26>
- 25 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0094576524006696>
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0094576524006696>
- 26 47 75 <https://arxiv.org/abs/2001.08361>
<https://arxiv.org/abs/2001.08361>
- 27 51 <https://arxiv.org/abs/1904.02868>
<https://arxiv.org/abs/1904.02868>
- 34 https://webs.uab.cat/melissapilotplant/wp-content/uploads/sites/397/2023/11/Melissa_The_European_project_of_a_closed_life_supp-1.pdf
https://webs.uab.cat/melissapilotplant/wp-content/uploads/sites/397/2023/11/Melissa_The_European_project_of_a_closed_life_supp-1.pdf
- 44 45 72 https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/the-space-economy-in-figures_4c52ae39/fa5494aa-en.pdf
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/12/the-space-economy-in-figures_4c52ae39/fa5494aa-en.pdf
- 46 <https://www.gov.pl/attachment/935b6f52-92ed-41f4-9dc6-fb502c609a84>
<https://www.gov.pl/attachment/935b6f52-92ed-41f4-9dc6-fb502c609a84>
- 54 67 <https://proceedings.mlr.press/v54/mcmahan17a/mcmahan17a.pdf>
<https://proceedings.mlr.press/v54/mcmahan17a/mcmahan17a.pdf>
- 63 <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9768546/>
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9768546/>
- 71 https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Engineering_Technology/MELiSSA_s_future_in_space
https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Engineering_Technology/MELiSSA_s_future_in_space